

กัมพูชา : บ้านหลังใหม่ของเอเชีย

กิริกาญจน์ ไคนุ่นนา¹

หากกล่าวถึงเขมร หรือกัมพูชา เมื่อ 20 กว่าปีก่อน คงเป็นประเทศที่หลายคนไม่อยากจะเยือนเป็นแน่ เพราะเป็นยุคหลังสงครามกลางเมือง ที่แม้ฝ่ายเขมรแดงจะพ่ายแพ้ไปนานหลายปีแล้ว การสู้รบก็ยังไม่สงบเสียทีเดียว แต่ใครจะทราบว่าหลังจากศึกในบ้านสงบลงแล้ว กัมพูชาได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของเอเชีย

เขมรในความทรงจำ

ราวปี พ.ศ.2529 ผมได้อพยพจากบ้านคุณพ่อที่จังหวัดร้อยเอ็ด มาอยู่กับคุณยายที่ชายแดนกัมพูชา ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี (ซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดสระแก้ว) ด้วยวัยเพียง 6 ขวบ นอกจากสิ่งแวดล้อมที่แปลกออกไป ทั้งภาษา อาหารการกิน และผู้คนที่ไม่เคยรู้จักแล้ว สิ่งหนึ่งที่จดจำไม่รู้ลืม คือการวิ่งหลบกระสุนปืน

ฤดูแล้ง ช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน ในตอนนั้น เป็นช่วงกองทัพรัฐบาลกัมพูชากับกองกำลังเขมรแดงสู้รบกันรุนแรงตามตะเข็บชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออกของประเทศไทย แน่แน่นอนว่า วัยเด็กยามนั้น มักต้องชักซ้อมการหลบภัยในโรงเรียนด้วย เพราะบ่อยครั้งลูกกระสุนจากการสู้รบมักข้ามมาตกยังฝั่งไทยเสมอ สร้างความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของชาวบ้านริมแนวชายแดนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ผมจำได้ว่ามีหลายครั้งที่ไม่สามารถจะอาศัยอยู่ที่บ้านได้ เพราะลูกกระสุนข้ามฝั่งมาตกที่หมู่บ้านอย่างหนัก จนต้องอพยพออกจากหมู่บ้านไปอาศัยที่โรงเรียนหรือศูนย์อพยพ ซึ่งอยู่ห่างจากชายแดนออกไปหลายวันกว่าจะกลับมาที่บ้านได้ เมื่อกลับมาหลายครอบครัวอาจพบกับบ้านเรือนที่พังเสียหายจากกระสุนปืนกลบ้าง สัตว์เลี้ยงว้าว ควาย ล้มตายบ้าง หรือแม้กระทั่งบางคนอาจเสียชีวิตก็มี เป็น

¹ อาจารย์ คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ความยากลำบากในแผ่นดินไทยที่เพื่อนบ้านก่อปัญหาขึ้น

บางครั้งก็มักได้ยินเสียงระเบิดอยู่ไกลๆ ต่อมาสักพัก วัลด์ก็เปิดเพลงธรณีกรรแสง เสียงมันดังจับหัวใจ เพราะมันเป็นเสมือนสัญญาณที่บอกว่า มีชาวบ้านตายอีกแล้ว เพราะพลัดหลงเข้าไปในป่าใกล้ชายแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งพื้นที่ชายแดนดังกล่าวเต็มไปด้วยระเบิดที่ถูกฝังอยู่จำนวนมาก ประกอบกับเป็นพื้นที่ราบ ป่ารกชัฏ ยากจะสังเกตว่าเป็นเขตไทยหรือกัมพูชา ชาวบ้านที่เข้าไปเก็บของป่า ก็มักจะตกเป็นเหยื่อเสมอ หากไม่ตายจากระเบิด ก็มักจะพิกัดพิการจากการเหยียบกับระเบิด

นี่เป็นทุกข์ของคนตะเข็บชายแดนไทย-กัมพูชา จึงไม่แปลกที่ใบหน้าชาวเขมรจึงแปลกแยก และถูกกันให้ออกจากคำว่ามิตรของคนที่นี่ แม้ว่า จะอยู่ใกล้กันเพียงปลายนิ้ว

วันนี้และพรุ่งนี้ของกัมพูชา

เมื่อต้นเดือนธันวาคม พ.ศ.2550 ที่ผ่านมามีโอกาสเข้าร่วมโครงการทัศนศึกษาประเทศกัมพูชา ซึ่งจัดโดยสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (ม.อ.ปัตตานี) การเดินทางครั้งนี้ได้เปลี่ยนความรู้สึกที่เคยมีต่อประเทศนี้ เพื่อนบ้านที่ไม่เคยคิดจะเดินทางไปเยือนเลยในชีวิตนี้

คณะทัวร์จากชายแดนภาคใต้ของเราเดินทางเข้าประเทศกัมพูชาทางชายแดนตลาด โรงเกลือ อำเภอ อรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ตรงข้ามกับจังหวัดปอยเปต ประเทศกัมพูชา เราเข้าประเทศกัมพูชา ตั้งแต่เช้าตรู่ เป็นช่วงที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองครคร่ำที่สุด เพราะชาวกัมพูชาต่างกรูกันเข้ามาต่อแถวพร้อมรถเงินที่เต็มไปด้วยผัก ผลไม้จำนวนมาก เพื่อเข้ามาขายยังฝั่งไทย หลังผ่านพิธีการตรวจคนเข้าเมืองแล้ว เราก็เดินทางเข้าไปยังจังหวัดปอยเปต ที่นี่เต็มไปด้วยบ่อนคาสิโนอันใหญ่โตมากมาย ลูกค้าจำนวนมากเป็นชาวไทยจากทั่วทุกภูมิภาค ต่างก็ขนเงินมาดูลงเล่นกันที่นี่

เป้าหมายการเดินทางของคณะทัวร์จาก ม.อ.ปัตตานี คือ จังหวัดเสียมเรียบ หรือ เสียมราฐ ห่างจากชายแดนไทย-กัมพูชา ฝั่งตลาดโรงเกลือ ประมาณ 150 กิโลเมตร อันเป็นสถานที่ตั้งของมหาปราสาทนครวัด-นครธม 1 ใน 7 สิ่งมหัศจรรย์ของโลกยุคโบราณ

“ปราหัยดะบาล” เป็นประโยคแรกที่ไกด้นำเที่ยวชาวกัมพูชาแนะนำให้รู้จักภาษาเขมร แปลว่าระวังศีรษะกระแทกนั่นเองครับ เพราะการเดินทางโดยใช้เส้นทางนี้เป็นเส้นทางมหาโหด ที่เกือบตลอดระยะทางเป็นถนนดินลูกรัง ขรุขระ และฝุ่นตลบอบอวล นั่งรถไปก็กระเด็นกระดอนไปตามๆ กัน แต่โชคดีที่รถโดยสารของทัวร์บริษัททัวร์ เป็นรถปรับ

อากาศ ไม่เช่นนั้นฝุ่นคงเข้าไปจับที่ปอดกันมากโข

การเดินทาง 150 กิโลเมตรในเมืองไทยคงใช้เวลาไม่เกิน 2 ชั่วโมง แต่หากใช้ถนนเส้นนี้กลับต้องเดินทางเกือบ 5 ชั่วโมง แต่ชาวกัมพูชาก็อดทนกันเหลือเกิน เพราะเห็นชาวบ้านบางคนอาศัยเดินทางมากับรถกระบะ นั่งแออัดกันที่ท้ายรถบ้าง บางคนก็ขึ้นไปเกาะบนหลังการรถกระบะบุกดงฝุ่นกันจนน่าเห็นใจ ซึ่งก็ได้นำเที่ยวอธิบายให้ฟังว่า สาเหตุที่ชาวบ้านมักไม่อาศัยไปกับรถโดยสารเพราะชาวบ้านยากจน ไม่มีเงินเพียงพอที่จะจ่ายค่าโดยสาร ผู้เก็บเงินไว้ใช้อย่างอื่นที่จำเป็นดีกว่า

ตลอด 2 ข้างทางเต็มไปด้วยทุ่งนาเขียวขจี และบ้านเรือนของประชาชน ที่กัมพูชาแปลกกว่าเมืองไทยอีกอย่างหนึ่งคือ บางบ้านมักจะติดคัตเอาท์ของพรรคการเมืองไว้ที่หน้าบ้านของตนเองด้วย มีทั้งพรรคพุนซินเปก พรรคสมรังสี พรรคประชาชนกัมพูชา ใกล้เคียงก็อธิบายว่า เหมือนกับบ้านหลังนั้นเป็นหัวหน้าพรรคการเมือง แต่ผมมองสาเหตุที่ประชาชนมักแสดงตนว่าสนับสนุนพรรคไหนอย่างออกหน้าออกตากันนั้น มาจากสภาพสังคมที่ไร้ชื่อไร้แปมมานาน ชาวบ้านเต็มไปด้วยความกลัว จึงต้องวิ่งเข้าหาผู้มีอำนาจ ซึ่งก็คือพรรคการเมืองนั่นเอง ที่จะช่วยให้รู้สึกมั่นคงทางจิตใจ และมีที่พึ่งเมื่อยามเดือดร้อน

เมื่อใกล้เที่ยงก็เห็นบรรดานักเรียนปั่นจักรยานกลับบ้าน เพื่อผลัดให้รุ่นพี่อีกกลุ่มไปเรียนบ้าง ซึ่งที่นี้โรงเรียนเปิดทำการเรียนการสอน 2 ผลัดคือ ภาคเช้ากับภาคบ่าย ที่เป็นเช่นนี้เพราะอิทธิพลจากการจัดระบบการศึกษาของฝรั่งเศส เจ้าอาณานิคมที่เคยเข้ามาปกครองกัมพูชานั้นเอง ผู้หญิงชาวกัมพูชาไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่มักจะไว้ผมยาวสลวยมัดผมอย่างเรียบร้อยดูแล้วสวยงามไปอีกแบบ

ก่อนเข้าจังหวัดเสียมเรียบสัก 20 กิโลเมตร ถนนเริ่มดีขึ้น มีราดยางมะตอย แต่คุณภาพถนนก็ไม่

ดีนัก แต่ก็รู้สึกสบายกล่อมเนื้อมากขึ้น ไม่เจ็บกระดูก กระต่ายมากนัก เมื่อถึงตัวเมืองเสียมเรียบ พบว่าในเขตเมืองนั้น ตลอด 2 ข้างทางเต็มไปด้วยโรงแรมหรูหรามากมาย นับแทบไม่ถ้วน แตกต่างกันกับสภาพ 2 ข้างทางที่เราเพิ่งผ่านมาราวฟ้ากับเหว นี่แหละที่เขาเรียกว่าความเจริญกระจุกตัว แต่ความทุกข์ยากมันกระจายตัว โรงแรมส่วนมากมักจะใช้คำว่า Angkor, Apsara หรือไม่กี่ Bayon เป็นชื่อของโรงแรม นัยว่าที่นี่คือดินแดนเขมรโบราณอันเลื่องชื่อที่ตั้งสิ่งมหัศจรรย์ของโลก

นครวัด-นครธม : อารยธรรมขอมโบราณ

Jon Ortner ช่างภาพของหนังสือ Angkor: Celestial Temples of The Khmer Empire ระบุว่า กัมพูชาเป็นประเทศหนึ่งที่เรารู้จักน้อยที่สุดและยังคงลึกลับประเทศหนึ่งในเอเชีย โดยเฉพาะส่วนที่ปรากฏหลักฐานอาณาจักรขอมอันยิ่งใหญ่ (Great Khmer Empire) อาณาจักรแห่งนี้กินเขตแดนจากชายฝั่งประเทศเวียดนามจนถึงเมืองบากัน (Pagan) ประเทศเมียนมา และบางส่วนยังปรากฏหลักฐานอยู่ในแผ่นดินไทยหลายพื้นที่จนถึงทุกวันนี้

นครวัด หรือ บรมพิชญ์โลก (ฝรั่งเศสรู้จักกันในนาม Angkor Wat หรือ Angkor Vat) ก่อสร้างโดยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 กลางพุทธศตวรรษที่ 16-17 เป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ลัทธิไวษณพนิกายประจำนครของพระองค์ เพื่อบูชาแด่พระวิษณุ หรือ พระนารายณ์ ต่อมาในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ได้เปลี่ยนให้เป็นวัดในศาสนาพุทธ นิกายมหายาน ปัจจุบันปราสาทนครวัดเป็นสิ่งก่อสร้างสัญลักษณ์ของประเทศกัมพูชาและได้รับลงทะเบียนเป็นมรดกโลกภายใต้ชื่อ “เมืองพระนคร” (ประมวลจาก <http://th.wikipedia.org>)

ข้อมูลจาก Wikipedia ภาคภาษาไทย ระบุว่า

ปราสาทนครวัดมีขนาดใหญ่มากถึง 200,000 ตาราง เมตร ตัวปราสาทสูง 60 เมตร ยาว 100 เมตร และ กว้าง 80 เมตร มีการออกแบบผังเมืองที่ถือว่าเป็น วิวัฒนาการขั้นสุดยอดของปราสาทขอม มีปราสาท 5 หลังตั้งอยู่บนฐานสูงตามคติของศูนย์กลาง จักรวาล มีกำแพงด้านนอกยาวด้านละ 1.5 กิโลเมตร คูน้ำล้อมรอบตัวปราสาทตามแบบ มหาสมุทรบนสวรรค์ที่ล้อมรอบเขาพระสุเมรุ

นครวัดก่อสร้างโดยใช้หินรวม 600,000 ลูก บาศก์เมตร ใช้แรงงานช่างกว่า 40,000 เชือก และ แรงงานคนนับแสนคน (แต่ไกด์นำเที่ยว บอกว่า มี แรงงานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างนครวัด ราว 4 ล้าน คน) ขนหินและซักลากหินมาจากเขาพนมกุเลนมา สร้างปราสาทนครวัด ซึ่งอยู่ห่างออกไปกว่า 50 กิโลเมตร มีเสา 1,800 ต้น หนักต้นละกว่า 10 ตัน ใช้เวลาสร้างร่วม 100 ปี และใช้ช่างแกะสลัก 5,000 คน แกะสลักนานถึง 40 ปี

ข้อมูลจากเว็บไซต์ดังกล่าว ระบุว่า กำแพง ชั้นนอกรอบปราสาท มีความยาวกว่า 800 เมตร มี งานแกะสลักเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระเจ้า สุริยวรมันที่ 2 และเรื่องราวจากวรรณคดีเรื่อง รามายณะ รูปแกะสลักที่มีชื่อที่สุดก็คือรูปที่เทวดา กับอสูรกวณเกษียรสมุทรด้วยเขาพระสุเมรุ และยังมี รูปแกะสลักนางอัปสร หรือ นางอัปสรฯ อีกถึง 1,635 นาง ที่ทั้งหมดแต่งกายและทรงผมไม่ซ้ำกัน

แต่ความยิ่งใหญ่ของนครวัดจะเกิดขึ้นไม่ได้ เลย หากปราศจากทะเลสาบเขมร หรือ Tonle Sab และเขื่อนเก็บกักน้ำ หรือ บาราย ที่ก่อสร้างในสมัย พระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 เขื่อนดังกล่าวยังใช้มาจนถึง ปัจจุบัน (แทบไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นฝีมือและสมองของ คนโบราณ) แหล่งน้ำอันอุดมสมบูรณ์ดังกล่าว ทำให้ กษัตริย์สามารถควบคุมการเพาะปลูกได้ ซึ่งแสดงถึง ความมั่นคงทางด้านอาหาร เพราะการก่อสร้าง ปราสาทขนาดมหึมา ต้องใช้แรงงานจำนวนมาก

ซึ่งแน่นอนว่ากองทัพต้องเดินด้วยท้อง กษัตริย์ก็ จำเป็นต้องจัดหาอาหารสำหรับแรงงานทั้งหมดด้วย ดังนั้นแหล่งน้ำในการเพาะปลูกจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก ดังคำกล่าวที่ว่า “หากขาดแม่น้ำไนล์ ก็คงไม่มี มหาปิระมิดแห่งอียิปต์”

การเดินทางเข้าไปชมนครวัดนั้น ต้องข้าม สะพานที่เรียกว่า สะพานสายรุ้ง ซึ่งแท้จริง คือ สะพานนาคราช เข้าไปในพลับพลาทางทิศตะวันตก เมื่อผ่านกำแพงชั้นนอกแล้ว ก็จะมีทางเดินขนาดใหญ่มุ่งเข้าสู่ตัวปราสาทนครวัด ยาวราว 300 เมตร นักท่องเที่ยวหลายคนมักจะคิดว่ายอดปราสาทนคร วัดมีเพียง 3 หลัง แต่ถ้าเปลี่ยนมุมมองก็เห็นยอด ปราสาททั้งหมด 5 หลัง แต่หากมองผ่านผิวน้ำที่เงา ยอดปราสาทตกกระทบก็เห็นยอดปราสาทรวมถึง 10 หลัง ตรงนี้เป็นจุดที่นักท่องเที่ยวมักจะถ่ายรูปไว้ เป็นที่ระลึกกันมาก

ความงดงามอย่างหนึ่งของนครวัด รูปแกะ สลักหินนางอัปสรฯ ซึ่งมีร่างกายอรชรอ่อนแอ้น แต่งกายงดงาม โดยภาพแกะสลักของนางมีอิทธิพล ต่อนาฏศิลป์ของกัมพูชาในปัจจุบัน รูปลักษณะการ แกะสลักนั้น แตกต่างกันออกไปด้วยท่าทาง และการ แต่งกาย เช่น ทรงผมที่คล้ายกับทรงผมของตัว การ์ตูนเซเลอร์มูน การยิ้มที่เผยให้เห็นฟัน หรือรูปนาง อัปสรามีลิ้น 2 แฉก ที่มีเพียงรูปเดียวเท่านั้น นัก ท่องเที่ยวจำนวนมากมักเอามือลูบคลำบริเวณเนือง

ของรูปแกะสลักนางอัปสร จนบางรูปเป็นสลักลาย เป็นสีดำ ซึ่งทำให้รายละเอียดทั้งงดงามของรูปแกะสลักนั้นหายไป นับเป็นสิ่งที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ที่เกิดจากความสนุกและคะนองของนักท่องเที่ยวที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์

ความอัศจรรย์ของมหาปราสาทนครวัด ที่ทำให้นักท่องเที่ยวตื่นตาตื่นใจ คือ การก่อสร้างปราสาทอันยิ่งใหญ่ ที่เรียงจากก้อนหินก้อนใหญ่ๆ หนักเป็นตันๆ ขณะเดียวกันก็แฝงไว้ด้วยความงดงามผ่านงานแกะสลัก อันมีพื้นฐานจากแนวคิดทางศาสนา ที่แทบนึกภาพไม่ออกว่า ชาวขอมสมัยนั้นก่อสร้างปราสาทอันยิ่งใหญ่แบบนี้ได้อย่างไร และหลายข้อสงสัยยังเป็นปริศนามาจนทุกวันนี้ เช่นเดียวกับปริศนาของการก่อสร้างประมิตแห่งอียิปต์

แต่น่าเสียดายที่ปราสาทนครวัดได้ทรุดโทรมลงไปมาก หลายจุดอยู่ในสภาพที่น่าเป็นห่วง ซึ่งอาจเกิดจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และสภาพดินฟ้าอากาศที่เป็นตัวทำลายความงดงาม

หากเลยจากนครวัดไปราวกิโลเมตร ก็ถึงปราสาทบายนแห่งนครธม (Angkor Thom) ซึ่งเป็นเมืองหลวงแห่งสุดท้ายของอาณาจักรขอมโบราณ สถาปนาขึ้นหลังการก่อสร้างนครวัดราว 100 ปี โดยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งแสดงให้เห็นความรู้ด้านการก่อสร้างเทวสถานที่ยับยั้ง และพัฒนามากขึ้น โดยเฉพาะการก่อสร้างปราสาท สถาปัตยกรรม และทางเดินภายในปราสาทบายน ที่ซับซ้อนกว่านครวัดมาก

ทางเข้าไปสู่ปราสาทบายนจะต้องเดินข้ามสะพาน ที่สองข้างมีรูปปั้นเทวดาอยู่ทางซ้าย และรูปปั้นยักษ์อยู่ทางขวา ที่ยื่นถือพญานาคเหมือนกำลังประลองกำลังกันอยู่ เมื่อผ่านปราสาททางเข้าไปแล้ว เราจะพบความประหลาดใจ ที่เข้าไปใกล้บริเวณปราสาทบายน เพราะจะพบหอสองจำนวนมากถึง 49 หอ แต่ละห้อมีโบหน้าของเทพเจ้าทั้ง 4 ทิศ ทำให้เกิดความรู้สึกหัวนเกรง เพราะเหมือนกับมีสายตาเทพเจ้าจ้องมองตลอดเวลา ซึ่งโบหน้าทุกโบบนหอ นั้นจะมีรอยยิ้มคล้ายพระประธานภายในโบสถ์ คือ ยิ้มที่มุมปาก เรียกว่า ยิ้มแบบบายน

จุดหนึ่งที่นักท่องเที่ยวสนใจ คือ ระเบียงคดหรือ กำแพงที่แกะสลักเรื่องราวต่างๆ มากมาย ตั้งแต่ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวขอมโบราณ การทำมาหากินของชาวบ้านทั่วไป การสู้รบกับศัตรู นับเป็นสิ่งที่มีความค่าทางประวัติศาสตร์อย่างยิ่ง

อนาคตการท่องเที่ยวกัมพูชา

หลังบ้านเมืองสงบ สมาชิกในบ้านแห่งนี้ ก็กำลังลุกขึ้นมาปิดกวดขยะออก เพราะก่อนหน้านี้ปล่อยให้กรุงรังมานาน จากนั้นก็จะเริ่มคิดถึงปากท้อง แสวงหาความมั่งคั่งเช่นเดียวกับเพื่อนบ้าน สภาพการณ์นี้ไม่ต่างจากกัมพูชา ที่กำลังป่าวประกาศไปยังนักท่องเที่ยวทั่วโลก ให้เข้ามาสัมผัสความมหัศจรรย์ของประเทศตนเอง

“A Newest Destination in Asia and Home of World Heritage” หนึ่งในข้อความประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว โดย ดร.ทอง กอน (Thong Khon) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยว กัมพูชา เขียนลงในนิตยสารการท่องเที่ยวฉบับหนึ่งของกัมพูชา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงนโยบายเปิดประตูต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยคาดหวังถึงจำนวนเงินมหาศาลที่จะไหลเข้ากัมพูชา อันเป็นงบประมาณในการพัฒนาประเทศที่เกือบไม่ต้องลงทุน

นอกจากนครวัด-นครธม ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวหลักของกัมพูชาแล้ว รัฐบาลกัมพูชายังขยายเส้นทางการท่องเที่ยวไปยังพื้นที่อื่นด้วย โดยจะเชื่อมเส้นทางการท่องเที่ยวจากเสียมเรียบไปยังเมืองหลวงอย่างกรุงพนมเปญ ซึ่งนักท่องเที่ยวมักจะมองว่า นครวัด-นครธม คือ สถานที่ท่องเที่ยวแห่งเดียวในกัมพูชา มาแล้วก็กลับไปเที่ยวประเทศอื่น ต่างจากกระทรวงการท่องเที่ยวกัมพูชาที่เห็นช่องทางที่จะขยายแหล่งท่องเที่ยวไปยังพื้นที่อื่นอีก เพราะศาสนสถานทั้ง 2 แห่ง คือ จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวกัมพูชาต่างหาก

แหล่งท่องเที่ยวอื่นของกัมพูชาที่รัฐบาลกำลังเร่งประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Eco-tourism) ในแม่น้ำโขง ได้มาจนถึงทะเลสาบเขมร (Tonle Sab) รวมถึงสถานที่ตากอากาศ ที่เรียกว่า สีหนุวิลล์ (Sihanou Ville) ทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ ปลายทางท่องเที่ยวแห่งใหม่ของกัมพูชา

เราคงต้องติดตามกันต่อไปนะครับว่า ในระยะอันใกล้นี้ กัมพูชาจะกลายเป็นเสือหน้าตัวใหม่ของเอเชียตามรอยเท้าเวียดนาม เพื่อนบ้านทางเหนือหรือไม่ ส่วนประเทศไทยอันเป็นที่รักของเราจะอยู่มุมไหนของเวทีการแข่งขันครั้งนี้ นี่เป็นคำถามที่ต้องคิดหนักทีเดียวครับ

ข้อมูลเพิ่มเติม

ท่านที่สนใจรายละเอียดของนครวัดและนครธม รวมถึงปราสาทขอมอื่นๆ คลิกชมได้ที่ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี <http://wikipedia.org> ซึ่งสารานุกรมดังกล่าว ยังไม่ได้ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญ จึงควรระมัดระวังในการอ้างอิง

